

Горанчо Ангелов

## УЛОГАТА НА АЛЕКСАНДАР ЛИНИН ЗА РАЗВОЈОТ НА МАКЕДОНСКАТА ЕТНООРГАНОЛОГИЈА

„Меѓу истражувачите на македонскиот музички фолклор, секако едно од највидните места зазема првиот доктор по музички науки во нашата Република – Александар Линин“ (Голабовски, 1999: 343).

Истражувајќи го развојот на македонската етномузикологија и етноорганологија кај нас, но и кај пошироката стручна јавност, посебно внимание предизвикуваат научните достигнувања на Александар Линин. Имајќи го предвид периодот на неговите истражувања на музичкиот фолклор, пред и по Втората светска војна, од денешен аспект, неговите сознанија се од огромно значење и од исклучителна важност за Македонската етномузикологија и етноорганологија.<sup>1</sup> Линин е еден од првите истражувачи, кој се издвојува со неговиот темелен и стручен научен пристап во проучувањето и елаборирањето на македонскиот музички фолклор, односно на вокалната и инструменталната музика, вклучително и на народните музички инструменти, со кои се служело населението во Македонија. Публикувајќи голем број научни и стручни трудови, кои се темелат на сопствените теренски истражувања и на истражувањата на странски фолклористи и етномузиколози, Линин произнесува значајни информации поврзани со вокалната и со инструменталната музика, како и со народните музички инструменти. Пред да се осврнеме на дел од научните достигнувања на Линин, ќе произнесеме негови биографски податоци, со кои се здобивме од текстот на професорот Сотир Голабовски.<sup>2</sup>

Александар Линин е роден во Кавадарци во 1908 година. Неговата музикалност дошла до израз уште во раното детство слушајќи ги прекрасните македонски народни песни и свирки. Како средношколец и студент ја користел музиката како средство за борба, а по ослободувањето на татковината, музиката му станува предмет на научно проследување. Во

---

<sup>1</sup> Периодот пред Втората светска војна се одликува со недефинирани граници и воспоставено државно уредување сè до завршувањето на Втората светска војна кога Македонија станува дел од Југословенската федерација со дефинирани државни граници во кои живее македонско население составено од повеќе националности.

<sup>2</sup> Текстот е објавен во 1999 година во изданието МАКПРОЕКТ „ИСТОРИЈА НА КУЛТУРАТА НА МАКЕДОНИЈА“, Музиката на почвата на Македонија, МАНУ, Скопје, Книга 7 дел I-II. Анализирајќи го текстот на професорот Сотир Голабовски, претпоставуваме дека е пишуван во првата половина на осумдесеттите години од 20 век. Имајќи во предвид дека многу од поместените текстови во ова издание се објавени и во други зборници, немаме информации дали овој текст е објавен и на друго место а нашето цитирање ќе се базира на изданието *Музиката на почвата на Македонија*.

потрагата по сигурна егзистенција, тој, иако бил посветен на музиката, при изборот на својата професија, во 1929 година се запишува на Техничкиот факултет во Белград каде што останува сè до 1932 година. Поради финансиски тешкотии, ги прекинал студиите и се вратил во родниот град, каде што се вработил како наставник по математика во тогашната Граѓанска школа. Како наставник работел три години за потоа да продолжи на студии на Природно-математичкиот факултет во Загреб. Во 1939 година пак се враќа во родниот град и продолжува на истото работно место. По враќањето во Кавадарци, активно учествува во музичкиот живот, како раководител на бројни аматерски друштва. По ослободувањето Линин го презема раководењето на Одделот за народна музика при Радио Скопје, каде што останал до октомври 1945 година кога бил избран за наставник по физика во Средното техничко училиште останувајќи до 1958 година кога бил избран за асистент во Институтот за фолклор во Скопје.<sup>3</sup> Во меѓувреме дипломирал на Природно-математичкиот факултет во Загреб, а во 1952 година ја завршил и Педагошката академија во Скопје – Оддел за музика. Во Институтот за фолклор работи до неговото пензионирање во 1974 година (Голабовски, 1999: 343). Со титулата доктор на музички науки, Александар Линин се здобива со темата „Македонскиот стих и напев“.<sup>4</sup>

Достигнувањата на д-р Александар Линин не останале незабележани од голем број на југословенски научници, кои имале свое мислење за квалитативното ниво на етномузиколошката дејност на Линин од областа на етномузикологијата. Сотир Голабовски произнесува некои од нив:

„Крешимир Ковачевиќ (Загреб) за објавениот труд во *Музичката енциклопедија вели*: ’...Трудот на Александар Линин претставува вонреден придонес за македонската музика и младата македонска етномузикологија’“ (Голабовски, 1999: 343).

„Радослав Хроватин (Љубљана) за монографијата *Народни музички инструменти во Македонија* вели: ’... Тој претставува зафат кој идните генерации им отвора пат за подлабоко и поопфатно проучување на оваа материја’“ (Голабовски, 1999: 344).

Во продолжение ќе ги наброиме објавените трудови до кои дојдовме преку нашето истражување поврзано со научните достигнувања на Линин. Објавените трудови ги даваме според годината на објавување, а ќе направиме и анализа на поместениот материјал во трудот *Македонски инструментални орски народни мелодии* во кој произнесува информации поврзани со народните музички инструменти во Македонија.<sup>5</sup>

---

<sup>3</sup> Денес, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје.

<sup>4</sup> Не дојдовме до годината на докторирање, а трудот со кој Линин се здобива со титулата доктор на музички науки е објавен во 1983 година.

<sup>5</sup> Со објавувањена научни трудови Линин започнува во позрелите години од неговиот живот.

**1963 год.:**

- *Традиционална пракса у народној инструменталној музици Македоније*
- *Карактеристичне црте гајдарских мелодија*

**1966 год.:**

- *Архитектоника македонског ора*

**1967 год.:**

- *Песна и оро, два основна облика македонског музичког фолклора*

**1968 год. :**

- *Белешки за вокалната музичка традиција во Битолско Поле*
- *Мелосот во народните песни за Гоце Делчев*
- *О музичким инструментима македонских Словена*
- *Мелодиката на Битолско-Охридската епика*

**1969 год.:**

- *Зурлите во Македонија*
- *Гајдите на Балканот*

**1971 год.:**

- *Инструменталните состави во македонската народна музика*
- *Гајде у Македонији*
- *Кон графичкото претставување на музичкиот фолклор*

**1975 год.:**

- *Односот помеѓу мелодијата и текстот на македонските зимски обредни народни песни.*

**1978 год.:**

- *Македонски инструментални орски народни мелодии*
- *Тиквешки народни песни*

**1982 год.:**

- *Специфичне конструктивне форми македонских народних напјева*

**1983 год.:**

- *Македонскиот стих и напев*

**1986 год.:**

- *Народните музички инструменти во Македонија*

- *Историскиот развој на народните музички инструменти на македонските Словени*

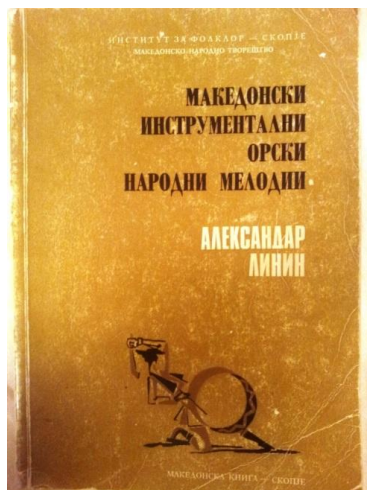
Неколку трудови на Александар Линин, кои се презентирани на научни симпозиуми и се објавени во зборници се реобјавени во изданието на МАНУ „Историја на културата на Македонија“ **Музиката на почвата на Македонија**, Прилози за истражувањето на историјата на културата на почвата на Македонија, Книга 7, дел **I-II** од 1999 година. Во ова издание на МАНУ, за нас – од големо значење, се опфатени следните трудови на Линин: *Полифоните форми во Македонија*, стр. 241-245; *Инструменталните состави во македонската народна музика*, стр. 275-278; *Музичките инструменти на македонските Словени*, стр. 281-290; *Зурлите во Македонија*, стр. 301-304; *Карактеристични црти на гајдарските мелодии во Македонија*, стр. 331-317; *Песната и орото – два основни облици на македонскиот фолклор*, стр. 319-326 и *Архитектониката на македонското оро*, стр. 327-332.

Преку пројавениот интерес за истражување на народните музички инструменти со кои се служел народот во Р Македонија, Линин произнесува драгоцени податоци за инструментите, кои се употребувале во минатото и во времето на неговите истражувања. Линин ги регистрира и инструментите што повеќе не се користат во денешно време (штракалка, билија, клепало, кречетало), поради напуштањето на руралните средини, каде што се употребувале и се негувале овие инструменти.

Во продолжение ќе направиме краток осврт, кој е резултат на нашата анализа на трудот *Македонски инструментални орски народни мелодии* на Линин, во кој се произнесени генералии поврзани со народните музички инструменти во Македонија.<sup>6</sup> Во овој труд, за првпат, на едно место се опфатени повеќе музички инструменти, кои биле дел од живата музичка традиција во Македонија. Акцентот е даден на орските мелодии, а во воведниот дел Линин прави и теоретски осврт на народните музички инструменти (гајда, шупелка, дудук, двојанка, зурла, грнета, кемане и тамбура), на кои се отсвирени приложените мелографи (Види фотографија број 1).

---

<sup>6</sup> Во друга прилика ќе направиме анализа на неговиот труд *Народните музички инструменти во Македонија* труд кој што е мошне пообеман и ги опфаќа сите групи на инструменти.



Фотографија 1. Насловната страна на книгата  
„Македонски инструментални орски народни мелодии“

Линин најпрвин ги сумира претходните записи на македонските народни орски мелодии, кои се негувале во живата фолклорна практика, констатирајќи дека се објавени во многу мал број. Правејќи осврт на запишаните мелодии забележува дека д-р Божидар Широла, во својата монографија „Сопиле и зурле“, објавил 4 инструментални орски мелодии од Гевгелиско, исполнети на гевгелиска зурла (Загреб 1932). Сестрите Верица и Љубица Јанковиќ објавиле 17 орски мелодии, главно, од вокалната практика (1948). Овие мелодии биле мелографирани од Владан Ѓорѓевиќ (Белград 1948). Живко Фирфов и Ганчо Пајтонциев публикувале 20 орски мелодии, паралелно со кореографските записи (Скопје 1953). Коста Црнушанов објавил 12 орски мелодии од инструменталната и од вокалната практика (Софија 1956). Васил Хаџиманов објавил 21 оро и список на 200 ора со имињата на местата каде што се снимени (Скопје 1968). Линин во четири одделни статии објавува 34 орски мелодии од инструменталната и вокалната практика. Поместените мелограми во овој труд се од Архивата на Институтот за фолклор во Скопје „Марко Цепенков“. Во вториот поднаслов *Кус преглед на народните музички инструменти* прави преглед на народните музички инструменти според начинот на произведување на тонот:

- МЕМБРАНОФОНИЧНИ (различни големини на тапани, даире и тарабука);

- КОРДОФОНИЧНИ

а) инструменти кај кои тонот се произведува со удирање по жиците (двожичена, четирижичена и шестжичена тамбура);

б) инструменти кај кои тонот се произведува со стругање (триење) по жиците (трижичена гусла);

## - АЕРОФОНИЧНИ

а) надолжни флејти – шупелка;

б) блок флејти – мал и голем дудук и двојанка;

Аерофоничните ги дели на еднојазични (тип кларинет) – гајда и грнета и двојазични (тип обоа) – тетовска, скопска, гостиварска и гевгелиска зурла.

Во третиот поднаслов го анализира начинот на создавање на инструменталните орски мелодии и нивната градба и музичка мисла при што констатира дека се градени на неколку начини и тоа:

а) Како основна музичка мисла се зема вокално-орската мелодија (една или повеќе), која, понатаму се надоградува во помал или во поголем број варијации. Многу често овие варијации претрпуваат такви мелодиски промени што прераснуваат во нови самостојни музички мисли;

б) Една и повеќе самостојни мисли, во рамките на еден, два или три такта образуваат сложени или реални двотактни или тритактни метрички единици.

Прави распоред на материјалот според процентот на застапеност на мелодиите, односно на кој инструмент се отсвирени. Овој труд се состои од 240 инструментални орски мелодии, а процентуално, најзастапени се гајдарските орски мелодии, потоа грнетата (кларинетот), зурлата, шупелката, дудукот, двоанката, тамбурата и гуслата (ќемането). Линин констатира дека обемот на опфатените гајдарски мелодии укажува на големата примена на гајдата во традиционалната музичка практика.

Авторот ги опишува и карактеристиките на музичките инструменти и инструменталните орски мелодии. Прави опис на инструментот според начинот на произведување на тонот, ја опишува неговата форма, составните делови, тонските можности и штимањето на инструментот. Најпрвин се опфатени дувачките музички инструменти – гајда (мешница); потоа инструментот грнета (кларинет), инструмент што е од европско потекло; зурлата (зурна, сурла), инструмент што секогаш е придружен со тапан; шупелка; дудук (кавалче, сворче) и двојанка (слагарка, двојно кавалче).<sup>7</sup> Од жичените музички инструменти ги опфаќа тамбурата и гуслата (ќемене, ќемане). Кај сите инструменти, освен кај грнетата, дава нотен запис со тонска низа од од која може да се види опсегот на инструментите. Во прикажувањето на музичките инструменти отсутува само кавалот, инструмент што бил и сè уште е дел од музичката практика на населението, кое живее во Македонија (македонско и албанско), додека тапанот го споменува како задолжителна придружба на зурлата.<sup>8</sup>

<sup>7</sup> Нагласува дека грнетата во минатото се користела како солистички и како водечки мелодиски инструмент во чалгиската музика.

<sup>8</sup> Овие инструменти, како и останатите музички инструменти што се изработувале и со кои се служел народот во Македонија, се поместени во трудот „Народните музички инструменти во Македонија“.

Теоретското излагање го продолжува со информации за периодот на собирање на снимениот музички материјал (периодот од 1952 до 1968 год.), како и терените на кои е снимен материјалот. Снимањата се вршеле за време на: околски натпревари, манастирски слави, служби и друго, на коишто не секогаш можеле да се забележат целосни генералии со документација и етномузиколошка обработка. Сепак, голем дел од исполнителите се евидентирани со: име и презиме, место и година на раѓање, место и датум на снимањето и име на мелодијата. Во поглед подреденоста на мелодиите, Линин вели: „Музичкиот материјал е подреден според височината на почетниот тон, движејќи се од најнискиот кон највисокиот, за секој инструмент поодделно“ (Линин, 1986: 17). Мелограмите се според финската метода (*Gfinalis*) и сите мелодии завршуваат на финален тон G: „Мелодиите изведени на аерофоните инструменти, транспорирани се во стројот C“ (Линин, 1986: 17). Излагањето го заокружува со објаснување за кратенките, кои ги користи во продолжение кај приложените мелодии и објаснувања за ритмичките структури на мелодиите. Она што го забележавме и ни остави посебен впечаток е начинот на мелографирање, кој овозможува приложените мелограми да се прочитат и да се отсвират не само на народен музички инструмент, туку и на класичните музички инструменти.<sup>9</sup>

По изложувањето на мелограмите, Линин прави табеларен преглед на непознатите зборови, преглед на орските мелодии по азбучен ред, преглед на ората по месноста и местата каде што се снимени и по бројот на магнетофонската лента на која е снимена мелодијата, преглед на инструменталистите, на запишувачите и на орските мелодии. Во поглед на музичката анализа, прави преглед на тонските низи, преглед на орските мелодии според завршните (каденичните) тонови и според образувањето на формата, ги анализира тактните структури и на крајот ги приложува ритмичките обрасци и степенот на развиеноста. Со ова Линин дава еден сеопфатен поглед на орските мелодии од секој развоен аспект.

Произнесувајќи информации поврзани со потеклото на инструментите, терминологијата со која се служел народот, изработката на инструментите, материјалот од кој се изработуваат, штимањето, тонските можности и др. Линин прави една сеопфатна елаборација на музичкиот инструмент од: музички, физички и духовен аспект. Покрај народниот инструментариум, кој се користел претежно во руралните средини, ги опфаќа и инструментите од ориентално и од европско потекло, кои не се дел од локалната традиција, но нашле примена во градската музичка традиција. Овие инструменти, иако не се автохтони, учествуваат во градењето на севкупниот музичко-инструментален израз на градските и на руралните средини.

Објавените трудови на Линин се од капитално значење и до ден-денес претставуваат столб во поглед на методите за: теренско истражување, обработување и елаборирање на здобиените информации поврзани со музичките инструменти. Преку неговиот методолошки пристап поставува генерални насоки по кои треба да се движи секој истражувач на народните

---

<sup>9</sup> Авторот на трудот е инструменталист на: гајда, кавал, тамбура, зурла и тапан.

музички инструменти, од теренско истражување па сè до елаборирање на здобиениот материјал. Истакнатиот македонски етноорганолог Боривоје Џиревски ги применува методите на Линин и го продолжува патот во спознавањето на мистериите поврзани со музичките инструменти. Ние констатираме дека Александар Линин ги постави темелите на македонската етноорганологија сметајќи го за прв етноорганолог во Република Македонија, кој, во своите публикации, дава конкретни, научноиздржани информации поврзани со народните музички инструменти во Македонија.

#### Литература:

- ГОЛАБОВСКИ, С. (1999). „Д-р Александар Линин“. *Музиката на почвата на Македонија*, МАНУ, Скопје, 343-346,
- ЛИНИН, А. (1963). „Традиционална пракса у народној инструменталној музици Македоније“, *Народно стваралаштво*, св.8, Београд,
- (1963). „Карактеристичне црте гајдарских мелодија“, *Десетти конгрес на СУФЈ* (Савезно удружење фолкориста Југославије), Цетиње, 421-442,
- (1966). „Архитектоника македонског ора“, *Работа на VIII конгрес на СЗФЈ* во Дојран 1966, Скопје, 515-522,
- (1967). „Песна и оро, Два основна облика македонског музичког фолклора“, *Звук* 73-4, Сарајево, 36-43,
- (1968). „Белешки за вокалната музичка традиција во Битолско Поле“, *Македонски фолклор*, I/1, Скопје, 119-135.
- (1968). „Мелосот во народните песни за Гоце Делчев“, *Македонски фолклор*, I/2, стр. 115-122; Примери за едногласно пеење, (ноти), Скопје, 124-141.
- (1968). „О музичким инструментима македонских Словена“, *Звук* 89, Сарајево, 519-529
- (1969). „Мелодиката на Битолско-Охридската епика“, *Народно стваралаштво*, фолклор, Година VII, св. Београд, 29-32,.
- (1969). „Гајдите на Балканот“, *Македонски фолклор*, II/3-4, Скопје, 305-315.
- (1969). „Мелодиката на Битолско-Охридската епика“, *Народно стваралаштво*, фолклор, Година VII, св. 29-32, Београд,
- (1969) „Зурлите во Македонија“, *Работа на XVI Конгрес СУФЈ*, Игало, 469-475.
- (1971). „Инструменталните состави во Македонската народна музика“. *Македонски фолклор*, III/ 5-6, Скопје,.
- (1971). „Гајде у Македонији“, *Рад XV конгрес СУФЈ* у Јајцу, 1968, Сарајево, 347-370
- (1971). Кон графичкото претставување на музичкиот фолклор, *Македонски фолклор*, IV/7-8, стр., Скопје, 211-219.



- (1975). Односот помеѓу мелодијата и текстот на македонските зимски обредни народни песни, Македонски фолклор, VIII/15-16, Скопје, 323-333,
- (1978). *Македонски инструментални орски народни мелодии*, Институт за фолклор-Скопје, Македонско народно творештво, Македонска книга, кн. 3, Скопје,
- (1978). *Тиквешки народни песни*, Мисла, Скопје,
- (1983). *Македонскиот стих и напев*, Македонска книга, Скопје.
- (1986). *Историскиот развој на народните музички инструменти на македонските Словени*, Македонска музика, кн. VI, Скопје,
- (1986) *Народните музички инструменти во Македонија*. Македонска книга, Скопје.,
- (1999). Зурлите во Македонија, Музиката на почвата на Македонија, МАНУ, Скопје, 301-304,
- (1999). *Музичките инструменти на македонските Словени*, Скопје: Музиката на почвата на Македонија, МАНУ, Скопје, 281-290,
- (1999). Карактеристични црти на гајдарските мелодии во Македонија. Скопје: Музиката на почвата на Македонија, МАНУ, 331-317. *Музиката на почвата на Македонија, Прилози за истражувањето на историјата на културата на почвата на Македонија*, 1999. (МАНУ макпроект „Историја на културата на Македонија“) Книга 7 дел I-II, Скопје,
- LININ, A. (1982) *Specifične konstruktivne forme makedonskih narodnih napjeva*, Zvuk, broj 2, 44-51, Sarajevo,.

## Summary

„One of the most significant researchers studying Macedonian folk music is certainly the first doctor of musical science in our country - Alexander Linin“ (Golabovski, 1999: 343).

As a researcher studying the development of Macedonian ethnomusicology and ethnoorganology, Dr. Alexander Linin's scientific achievements attract special attention of home in Macedonia as well as in the international professional community. Considering the period of researching folk music before and after the Second World War, his findings today are of great significance and utmost importance to Macedonian ethnomusicology and ethnoorganology. Linin is one of the first researchers who is renowned for his thorough and professional scientific approach in studying and elaboration of Macedonian folk music. His researches cover vocal and instrumental music, including folk music instruments used by population in Macedonia. Publishing a large number of scientific papers that are based on his own field studies and research of foreign folklore researchers and ethnomusicologists, Linin provides important information related to vocal and instrumental music and folk musical instruments laying the foundations of the Macedonian ethnoorganology.